

Etkinlikler - Voyvoda Caddesi Toplantıları 2000-2001

Osmanlı'dan Cumhuriyete Sermaye Birikimi ve Kredi Kuramlarının Evrimi, 1850-1950

Prof. Dr. Zafer Toprak

Osmanlı'dan Cumhuriyet'e sermaye birikimi ve kredi kuramlarının evrimini, 1850'den 1950'ye uzanan yüz yıllık bir zaman dilimi içinde ele almamızın nedeni, her iki tarihin de kırılma noktaları olması. 1850'ler Osmanlı için anlamlı bir evre. 1950 ise Türkiye için hem siyasi bir dönüm noktası hem de ekonomik yapılanma açısından son derece önemli bir tarih.

1850'ye baktığımızda, 19'uncu yüzyılın tam ortasına denk gelen bu tarihte Sanayi Devrimi'nin etkisiyle, dünya ekonomisinde de çok hızlı bir büyüme yaşandığını görüyoruz. Aynı dönemde Osmanlı Devleti'nde de bankacılık alanında arayışlar oluştu. Ekonomide dış ticaret rakamlarında ve parasallaşma sürecinde 1850'li yıllardan itibaren yukarı doğru bir ivme gözlemlendi. Sekiz-on kat artan dış ticaret, iç ticarete de ivme kazandırdı. Her ne kadar iç ticaret dış ticaret kadar olumlu bir performans gösteremese de dolaşımdaki paraya baktığımızda, para miktarını ve dolaşım hızını göz önüne alarak iç ticarete üç-dört katlık bir artış söz konusu olduğunu söyleyebiliriz. Bu süreç 1870'lere kadar devam etti. 1873-1896 yılları arası ise tüm dünyada ilk büyük depresyon dönemi olarak dikkat çekti ve bu depresyondan Osmanlı Devleti de etkilendi.

Tanzimat yıllarında, depresyon evresine kadar Osmanlı ekonomisinde gerçekten köklü dönüşümler yaşandı. Osmanlı ekonomisi geleneksel yapısından sıyrılarak farklı bir yapıya bürünürken, finansal anlamda olduğu gibi toplumsal yaşamda da değişim olduğu gözlemlendi. Mesela İstanbul'da Kırım Savaşı sonrasında büyük bir değişim yaşandı, belediyeçilik hizmetlerinin yanı sıra bir dizi kurumsal hizmet de verilmeye başlandı. Bütün bu süreç içerisinde bankacılık açısından bizi ilgilendiren en önemli husus ise monetizasyon, yani parasallaşma...

Gerçekten de 19'uncu yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren Osmanlı toplumunda hızlı bir pa-rasallaşma süreci görüldü. Aslında Osmanlı Devleti 16'ncı yüzyıldan beri ekonomisinde çeşitli sorunlar yaşadığı için, bu sorunlara çözüm arıyordu. Çözüm yolu ise Osmanlı parası olan sikkinin vezini, ayarı ve boyutları ile içerdigi kıymetli madenlerin azaltılıp, fiyat kontrolü mekanizmalarıyla piyasanın da bir ölçüde denetlenmesiyle, senyoraşın devlet kesimine çekilmesi idi. Paranın vezin ve ayarını düşüren, yani boyutu ve içerdigi kıymetli madeni azaltan devlet, böylece kendine ek bir satın alma gücü yaratıyordu. Bu durum 19'uncu yüzyıla kadar devam etti. 19'uncu yüzyılda, özellikle de II. Mahmut döneminde para devalüe edilerek senyoraşın elde edilemez hale gelindi. Çünkü sürekli olarak vezin ve ayarıyla oynanan Osmanlı madeni parası Batı para birimleri karşısında önemli ölçüde devalüe ediliyor, değer kaybediyordu. Bu durum Tanzimat'a kadar sürdü. Tanzimat Dönemi'nde Batı dünyası Osmanlı Devleti'ne parasına çeki düzen vermesi konusunda yoğun bir baskı yapmaya başladı. Mevcut para ile Osmanlı dış ticaretinin güdük kalacağı, dünya ile bütünleşemeyeceği vurgulanarak, paranın sürekli devalüe edilmesinden vazgeçilip, sabit bir para düzenine geçilmesi ısrarla önerildi. Bunun yanı sıra kredi olanaklarının da genişletilmesi istendi. O zamana dek, çok kısa vadeli ya da avans niteliğindeki kredi olanakları büyük ölçüde ticaretle uğraşan kişileri güç durumda bırakan bir faiz oranı ile işliyordu. Yabancı misyonlar kredi sorununa acil bir çözüm getirilebilmesinin yolunun, Batı normlarında bankaların kuruluşu ile mümkün olacağına dikkat çektiler. Bu konuda o denli yoğun bir çaba gösteriliyordu ki 1830'lu yıllarda Osmanlı topraklarında Osmanlı Devleti'nin onayı olmaksızın "korsan" bankalar kurulmaya başlandı. Genellikle Batı Anadolu'da ticari kredi vermek amacıyla kurulan bu bankalar bir süre sonra devletten gerekli izinleri alamadıkları için kapandılar.

Tanzimat döneminde Osmanlı Devleti parasının değerini sabit tutmak ve kredi olanaklarını mümkün olduğu kadar genişletebilmek için iki önemli konuya odaklanmış durumdaydı. Devletin sağlam bir para politikası uygulayabilmesi için, Batı'da olduğu gibi bir tür devlet bankası kurulması fikrinin de aynı dönemde yeşerdiği görüldü. Böyle bir bankanın kurulabilmesi için özellikle bankerler ve sarraflarla görüşmeler yapıldı, bazı girişimlerde de bulunuldu. Ancak bunların sonucunda ortaya bir devlet bankası değil, devletin mevsimsel ihtiyaçlarını karşılayabilecek birkaç kredi kurumu çıktı. Bunun yanı sıra 1840'lı yıllarda Osmanlı bankerleri tarafından, devletin dış ticari ilişkilerinde aracılık işlevi görebilecek, özellikle kambiyo bankası işlevini üstlenecek Banque de Constantinople - Dersaadet Bankası adı altında bir banka da kuruldu.

Tashih-i Sikke ile lira ve kuruşa geçildi

Aynı dönemde, çok önemli bazı gelişmeler yaşandı. 1844'te Osmanlı Devleti'nin parasal politikaları konusunda verilen öneriler doğrultusunda, Tashih-i Sikke ya da Tashih-i Ayar olarak adlandırılan para reformuna gidildi. Yirmi kuruşluk mecdiyeler tedavüle sokuldu. Ondalık sistem benimsenerek, lira ve kuruş esasına geçildi. Sağlam akçe adıyla anılan mecdiye tedavüle girse de yeterli para stoğuna sahip olunamadığı için, zayıf akçe olarak adlandırılan eskiden darbedilmiş paralar dolaşımdan kaldırılmadı. Ayrıca 1840'ta faiz getirisi olan devlet tahvili olarak çıkarılan kaimeler de bir süre sonra piyasada kağıt para olarak dolaşmaya başladı. Bir süre sonra kaimelerin faizsiz olarak piyasaya sürülmesine karar verildi. Bu sayede devlet, matbaayı çalıştırdığı sürece yeni satın alma gücü elde edebiliyordu.

19'uncu yüzyılın ortalarından itibaren dünyadaki maden stoklarında önemli bir değişiklik gündeme geldi. Sibirya'da altın, Amerika'da ise yeni gümüş madenleri bulundu. Yeni madenlerin bulunması, gümüş ve altın arasındaki acio dediğimiz oranı gümüş aleyhine değiştirdi. Bu durum Osmanlı Devleti'nin para sistemini de çöktürdü. Çünkü sağlam akçe er ile zayıf akçeler arasındaki satın alma gücü oranları sürekli değişiyordu. O dönemde piyasada sağlam akçe dediğimiz mecdiyeler zayıf akçe dediğimiz eski paralar ve bir de kaimeler olmak üzere üç para türü bulunuyordu. Aslında tedavüle olan yabancı paraları da sayarsanız dört para türü olduğunu görüyoruz. Osmanlı Devleti'nin merkezinden uzaklaştıkça, çok değişik para türleri ortaya çıkıyordu. Mesela Karadeniz'de Kafkaslarla olan ticaret nedeniyle özellikle ruble geçer akçeydi. Bağdat'a gittiğinizde ise tedavüle olan para Hint Rupisi, İran Kronu idi. Merkezden uzaklaştıkça, altın ile gümüş arasındaki acio dediğimiz orantı daha reel hale geldi. Uzaklık arttıkça, Osmanlı parası değer yitirdi. Paranın reel değeri, nominal değerinin yerini almaya başladı.

Bank-ı Osmani-i Şahane

1863'te Bank-ı Osmani-i Şahane'nin kuruluşu ile birlikte ve bu bankanın banknot çıkarma yetkisini almasıyla, beşinci bir para türü daha tedavüle sürülmüş oldu. Osmanlı Bankası'nın banknotlarına para denip denemeyeceği aslında tartışmamız gereken hususlardan biri. Ben şahsen bu bankanın banknotlarının Ba-tı'daki anlamıyla banknot işlevi gördüğü kanısında değilim. Çoğu kez ticari senet, ya da alacaklı ile borçlu arasında bir kıymetli evrak işlevini görüyordu. Zaten insanlar da sınırlı miktarda piyasaya sürülen bu banknotları ellerinde tutmak yerine, ban kanın gişelerinden altına çevirmeyi tercih ediyorlardı.

Banknot yetkisi almış olan Osmanlı Bankası'nın da bu banknotları tedavül aracı olarak kullanmaya pek niyetli olmadığı gözleniyordu. Osmanlı Bankası'nın Osmanlı Devleti ile olan temel anlaşmazlığı ya da çıkar çatışması da bundan kaynaklandı. Osmanlı Bankası, tüm Osmanlı topraklarındaki şubelerinde banka banknotlarının kabul gördüğü bir ortam yaratsa, bütün bu şubelerde kağıt banknotları verenlere altın ödemek zorunda kalacak, dolayısıyla banknotların ankes olarak karşılığını buldurmak için, önemli miktarda bir sermayeyi şubelerinde atıl halde tutması gerekecekti. Bu Osmanlı Bankası'nın hiçbir zaman işine gelmedi. Bunun yerine ekonominin canlı olduğu hasat mevsiminde sermayesini Türkiye'ye getirmeyi, hasat mevsimi dışında da Fransa'ya götürerek, hazine bonusu ve benzeri yatırım araçlarında tutmayı tercih etti. Bu nedenle bankaların temel işlevlerinden biri olan ülkedeki ekonomik performansa istikrar kazandırma işlevini gerçekleştirmedi.

Daha sonra Birinci Dünya Savaşı sırasında gerçek anlamda kağıt paranın piyasaya sürüldüğü Evrak-ı Nakdiye'yi desteklemesi ve tedavüldeki para miktarını arttırması önerisi geldiğinde de Osmanlı Bankası buna sıcak bakmadı. Kısacası Osmanlı Devleti ile Osmanlı Bankası arasındaki çıkar çatışması esas itibarıyla bu konulardan kaynaklanıyordu. Bu çatışma özellikle meşrutiyet yıllarında daha da arttı. Devlet, savaş yıllarında Osmanlı Bankası'ndan borçlanma girişiminde bulunduğu zaman da banka buna yanaşmadı.

Osmanlı Para Sistemi

Osmanlı topraklarında farklı para türlerinin tedavülde olması nedeniyle Osmanlı para sistemi de son derece karmaşık bir yapıya sahipti. Bu durum, imparatorluğun yıkılışına dek böyle devam etti. Gümüş kuruş, altın kuruş, kambiyo kuruşu ve devlet i işlemlerinde geçer akçe miri kuruş gibi farklı kuruş türlerinin kullanılması, Osmanlı Devleti'nde fiyatları alt alta koyup hesap yapmayı imkansız kılıyordu. Nominal fiyat aynı olduğu halde reel fiyat devamlı değiştiği için fiyat hareketlerini izlemek mümkün olamıyordu. Mesala işçi ücretleri sekiz kuruş olduğu halde, işveren her seferinde farklı miktarda bir bedel ödüyordu. Çünkü sekiz kuruş nominal fiyattı, reel fiyat ise o günkü piyasada altın liranın kuruşla olan bağlantısı ile orantılıydı. Bu nedenle ücretler ve fiyatlar nominal olarak sabit kalmasına rağmen, reel ücret ya da fiyatı belirleyebilmek için mutlaka kambiyo kuruşu ile aradaki orantıyı kurmak gerekiyordu. Söz gelimi, armutla elmayı toplayacaksanız, önce onun kuruşunu kambiyo kuruşuna dönüştürüp, kaç kambiyo kuruşu ettiğini bilmeniz, kambiyo kuruşuyla da gümüşle ödeyecekseniz gümüş, altınla ödeyecekseniz altın kuruş arasındaki orantı doğrultusunda bir hesap yapmanız icap ediyordu.

Görüldüğü üzere, Osmanlı para sistemini bugünkü mantıkla çözmek ve anlamak son derece zor. Bu sistemin de kendine göre bir mantığı olduğuna şüphe yok. O yüzden bu sistemi Osmanlı Devleti'nin yapısal sorunlarını ve kültürünü dikkate alarak, o yapı ve normlar içerisinde düşünmek gerekiyor.

Dış borçlanma başlıyor

1863 yılında Osmanlı Bankası kurulduktan sonra, daha çok Osmanlı dış borçlarına aracılık etmeye yönelik bir dizi banka kuruldu. 1870'te başlayan dünya ekonomik buhranına dek yeni bankalar kurulmaya devam etti. Bunlar büyük ölçüde Osmanlı'nın ya ticari amaçla dışarıyla bağlantılarını kurmaya ya da bir ölçüde borç girişimlerinde aracı rolü oynamaya yönelik bankalardı. Bu noktada yine Kırım Savaşı'nın çok önemli bir kırılma noktası olduğunu hatırlatmak gerekiyor. Bu savaştan sonra İstanbul'a önemli oranda ecnebi nüfusun yerleşmesi, kentin çehresini ve yaşam tarzını değiştirip, hukuktan eğitime kadar farklı bir yapı oluştururken, finansal yaşamda da önemli değişiklikler oldu. Bankaların yanı sıra diğer finansal kuruluşlar da faaliyete geçmeye başladılar. Batı normlarında bir dizi finansal kuruluş Kırım Savaşı sonrasında özellikle Osmanlı Devleti'nin liman kentlerinde hizmete geçti. Osmanlı Devleti bu savaşın ardından yeni bir olgu ile daha tanıştı; o da dış borçtu.

Yüzyıllar boyunca paranın vezin ve ayarını aşağı çekerek elde ettiği senyora hakkıyla devlet bütçesindeki açığı kapamaya çalışan Osmanlı Devleti, artık bunu yapamaz hale gelince, soruna kağıt para ile çözüm bulmaya çalıştı. Fakat bunun ne kadar sakıncalı olduğu bir süre sonra ortaya çıktı ve para gereksiniminin dış borçla karşılanması bir zorunluluk haline geldi. Çünkü sermaye yetersizliği Osmanlı Devleti'nin iç piyasadaki borçlanmasına olanak vermiyordu. İç piyasadaki ancak kısa vadeli mevsimlik borçlanmalara gidilebiliyordu. 1854 tarihinde ilk dış kredinin alınmasıyla dış borçlanma başladı. 1990'lı yıllarda Türkiye'de de gördüğümüz borcu borçla ödeme yöntemi aslında o dönemde hakim olmaya başladı. 1870'li yıllarda tüm dünyada yaşanan ekonomik buhrana dek bu borçlanmalar devam etti fakat ondan sonra, deyim yerindeyse deniz tükendi ve Osmanlı iflas etti. Yalnız bunun Osmanlı Devleti'ne özgü ya da onun beceriksizliğinden kaynaklanan bir olay olmadığını ve genel buhranın Osmanlı'yı da etkilediğini belirtmek gerekiyor.

Milli Bankacılık Hareketi

Moratoryumun ilan edilmesi, ardından Düyun-u Umumiye kurulması, bu kurumu Osmanlı Bankası ile birlikte Osmanlı Devleti'nin en önemli finansal kuruluşu haline getirdi. Hatta sadece Düyun-u Umumiye ve Osmanlı Bankası'nın kurumsal yapılarına bakılarak, Osmanlı finans ve ekonomik tarihi yazılabilir. O dönemde ticari kredi sorununu çözmek amacıyla birçok banka kurulsa da asıl önemli olanın üreticilere özellikle de tarımsal kesime kredi sağlayabilmek olduğunu görüyoruz. Bu soruna da yeni banka kurularak çözüm getirilmesi amaçlandı. Çünkü tüccara kredi veren Osmanlı Bankası, riski daha yüksek olan köylüye veya üreticiye kredi açmıyordu. Bu nedenle Ziraat Bankası kuruldu. Osmanlı'dan günümüze tarım ekonomisini son derece düzgün kayıtları bulunan Ziraat Bankası'nın kayıtlarını inceleyerek izlemek mümkün. Ziraat Bankası'nın yanı sıra birçok yabancı banka da hizmete girdi. Özellikle 1908'de meşrutiyetin ilan edilmesiyle oluşan özgürlük ortamında pek çok yabancı banka faaliyete geçti.

Anadolu'da ise tarımsal getirinin yükselişiyle birlikte bir tür taşra burjuvazisi ortaya çıktı ve birtakım yerel bankalar kurulmaya başladı. Taşra burjuvazisi, bir ölçüde İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin de desteğiyle bir dizi yerel kredi kurumları ve kooperatifler kurdu. İkinci Meşrutiyet yıllarında bu harekete milli bankacılık adı verildi. Özellikle Batı Anadolu'da kurulan çok sayıda bankanın geri planında bir şekilde Maliye Nezareti, Ziraat Bankası ve İttihat ve Terakki Cemiyeti yer alıyordu. Zaten bu bankaları kuran ve yönetimini üstlenenler de İttihat ve Terakki mensubu kişilerdi. O dönemde kurulan bankaların birçoğu bugüne kadar isim değiştirerek varlıklarını sürdürdüler.

O yıllarda İttihat ve Terakki Demeği çok önemli bir girişim daha başlatarak, Osmanlı Bankası'nı tasfiye etmeye yönelik çalışmalara başladı. İttihat-ı Milli Bankası, Osmanlı Bankası'nın yerini almak üzere kuruldu. Aslında özel bir banka olarak hizmete giren bu bankanın kuruluşuna baktığımızda, arkasında devletin olduğunu görüyoruz. İttihat-ı Milli Bankası, Osmanlı Bankası'nı bir tedavül bankası olmaktan çıkarmayı ve onun yerini almayı amaçlıyordu. Hüseyin Cahit'in konuyla ilgili olarak verdiği demeçlerde, "Osmanlı Bankası artık devre dışı bırakılması gereken bir bankadır. Bizim kendi bankamızı kurarak, bu bankanın yerine koymamız gerekir" şeklindeki sözleri de bu amacı ortaya koyuyor. Maliye tarafından önemli imtiyazlar verilen bu bankanın sermayesi 1927 yılında İş Bankası'nın sermayesi ile birleştirildi. Böylece İttihat-ı Milli Bankası, İş Bankası'nın bünyesinde eritildi. Çünkü Türkiye Cumhuriyeti, İttihatçıların bir simgesi olan bankanın faaliyette kalmasını istemiyordu. Bu birleşme ile bankaya sağlanan önemli imtiyazlar da 1924 yılında kurulan İş Bankası'na devredilmiş oldu.

Cumhuriyet Dönemi Bankacılık

Cumhuriyet dönemi bankacılığını daha önceki dönemlerden ayrı bir boyutta ele almak gerekir. Çünkü Cumhuriyet Türkiye'si aslında dünya ekonomisinin sorunlu bir döneminde kurulmuştur. Biz tarihçiler, iki dünya savaşı arasındaki dönemi genellikle bunalım dönemi olarak adlandırırız. Gerçekten de o devirde dünya ekonomisi olduğu gibi dünya siyaseti de büyük açmazlarla karşı karşıyadır. Fakat 1920'ler ile 1930'lar arasında da önemli bir fark vardır. 1920'ler geleceğe umutla bakılan bir dönem olarak nitelendirilebilir. Ancak 1930'lu yıllarda İkinci Dünya Savaşı'nın ilk belirtileri ortaya çıkmaya başlamıştır. Bir yanda Nazi Almanyası, öte yanda dünya ekonomik buhranı 1930'lu yılları daha farklı kılar. Bu nedenle Türkiye tarihine bakarken de 1920'lerle 1930'ları karıştırmamaya özen göstermek gerekir. Bu durum, Türkiye'deki siyasi yapılanmayı da çok bariz bir şekilde belirlemiştir. 1920'ler zihniyet olarak liberal bir dönemdir, tek partinin de çok daha liberal olduğu bir dönemdir. Oysa 1930'lu yıllarda parti içine kapanır, daha otoriter bir yapı kazanır.

Bu süreç içerisinde Türkiye'de bankacılığın yapısına baktığımızda, her şeyden önce İş Bankası'nı görürüz. Her ne kadar özel banka statüsünde olsa da kuruluşunda sermaye yapısına bakıldığında, bu bankanın bir kamu bankası olduğu ortaya çıkar. Bana göre İş Bankası, halen nispeten bu görünümünü korumaktadır. İş Bankası'ndan bir yıl sonra, yani 1925 senesinde kurulan Devlet Sanayi ve Maadin Bankası, aslında 1930'lu yılların devletçiliğinin habercisidir. Bir şekilde yatırımcı banka işlevi gören bu banka, İmalat-ı Harbiye'nin fabrikalarını devralmıştır. Amaç, Türkiye'de oluşacak sınıai kuruluşlara devlet katkısı sağlayabilmektir. Dünya ekonomik bunalımı nedeniyle -Türkiye'de bu bunalım dünyadan daha önce başlamıştır -1920'lerin ortalarında kurulan sınıai ve ticari kuruluşların birçoğu faaliyetlerini sürdürememişler ve banka tarafından devralınmışlardır.

Ufukta bir kriz görüldüğü halde, 1926-27ev1928 yıllarında Türkiye'de ikinci bir yerel banka dalgası oluştu. Anadolu'da çok sayıda yerel banka kuruldu. İş Bankası'ndan sonra Türk Ticaret ve Sanayi Bankası, Akhisar Tütüncüler Bankası, Konya Ahali Bankası, Eskişehir Çiftçi Bankası, Karaman Çiftçi Bankası, İstanbul Esnaf Bankası, Afyon Karahisar Terakki-i Servet Bankası, Niğde Tütüncüler ve Çiftçi Bankası, Aksaray Halk İktisat Bankası, Akseki Ticaret Bankası, Eskişehir Bankası, Denizli İktisat Bankası, Kocaeli Halk Bankası, Şarki Karaağaç Bankası, Nevşehir Bankası, Ermenek Ahali Bankası, İzmir Esnaf ve Ahali Bankası, Adapazarı Emniyet Bankası, Bor Esnaf Bankası, Karadeniz Bankası, Elazığ İktisat Bankası, Trabzon Bankası, Mersin Ticaret Bankası, Lüleburguz Birlik Ticaret Bankası gibi bankalar faaliyete geçti.

Finansal Piyasada Devletin Rolü

Dünya ekonomik buhranından olumsuz yönde etkilenen bu bankaların birçoğu bir süre sonra atıl birer kuruluş haline geldi. 1930'lu yılların devletçiliğinde devlet parasal sektörde bilfiil başı çekme görevim üstlendi. İstanbul Borsası bile Ankara'ya taşındı. Her şey Ankara'dan yönetildi, bir ölçüde Ankara bankacılık alanında önemli bir atılım gerçekleştirme süreci içerisine girdi. Bu yıllarda Almanya'nın yatırım bankacılığı esasına dayanan bankacılık modeli benimsendi. Bu noktada, aslında bir mevduat bankası olarak gözüke de İş Bankası'nın bir yatırım bankası olduğunun altını çizmek gerekiyor. Devlet, özellikle 1933'de Sümerbank ve 1935'de Etibank ile yatırım bankacılığına bilfiil başladı. Sanayi planlarının da bu bankalar aracılığıyla güdümlenmesi çabası içine girildi. Sanayide Sümerbank son derece önemli bir rol oynadı. Karabük Demir Çelik Fabrikaları'ndan İzmit'deki kağıt fabrikalarına kadar birçok sınıai girişimin sahibi bu banka oldu. 1950'lerin ortalarında bu sanayi kuruluşları KİT haline getirilerek Sümerbank'tan ayrıldı. Ancak 1930'lu ve 40'lı yıllarda Türkiye'nin sanayisi demek, Sümerbank demektir. Etibank ise benzer bir çabayı madencilik alanında sarfediyordu. Aynı dönemde Halk Bankası ve İller Bankası gibi devletin ekonomideki dinamikleri yönlendirebileceği bankalar da faaliyet gösteriyordu. Cumhuriyet'in ilk on yıllarında mevduat bankacılığının da ilk adımları da atılıyordu. Osmanlı döneminde tasarruf mevduatından çok ticari mevduat söz konusuydu. Oysa Cumhuriyet'le birlikte tasarruf önem kazanmıştı. Halk tasarrufa özendiriliyor, tüketim olanakları ölçüsünde kısıyordu

Bankacılık Tarihindeki Üç Evre

Türkiye tarihinde bankacılık açısından bir dönemlendirme yaparsak, ilk evrenin dünyadaki ilk ekonomik buhran olan 1873 yılına kadar sürdüğünü söyleyebiliriz. İkinci evre İkinci Meşrutiyet'e kadar olan dönem içerisinde ele alınabilir. Üçüncü evre ise yine iki aşamada incelenmelidir. İlk aşama, daha çok yerel eşrafın öncülük ettiği bir bankacılık modelidir bir ulusal bankacılık dönemidir. Bunun ardından gelen ve ikinci aşama olarak nitelendirebileceğimiz devletçilik de devletin başı çektiği bir modeldir. Buna örnek olarak özellikle 1930'lu yıllardaki bankacılığı gösterebiliriz.

1944 yılı Yapı Kredi Bankası'nın kurulduğu tarihtir ve bu tarihte dünyada değişim rüzgarları esmeye başlamış, Türkiye de özel bankacılığa doğru büyük bir adım atmıştır. Ardından Akbank ve Garanti Bankası gibi bankalar gelmiştir. 1950-60'lı yıllarda bankaların şube sayılarında önemli bir artış olmuş, mevduat toplayabilmek için çeşitli piyangolar, ikramiyeler düzenlenmiştir. Bu süreç, yani mevduat bankacılığı ya da şube bankacılığı bizi 1980'lere kadar getirir. 1980 sonrasında ise dünya ekonomisine uyum sürecine giren Türkiye'de bankacılık alanında da çok önemli adımlar atılmış ve dönüşümler geçirilmiştir.